JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CHRISTINE STIX-HACKL
13 päivänä syyskuuta 2005 [1]

I Johdanto

1. Tuomioistuimen käsiteltävänä oleva asia koskee Euroopan keskuspankin (jäljempänä EKP) verovapauden laajuutta sen sijaintivaltion Saksan liittotasavallan välillisten verojen osalta. Keskeisinä kysymyksinä tässä asiassa on tuomioistuimen toimivaltaisuus ja se, onko myös erittelemätön liikevaihtovero maksettava takaisin.

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Yhteisön lainsäädäntö*

1. Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussääntö

2. Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussääntöä koskevan pöytäkirjan (jäljempänä EKP:n perussääntö) 35.4 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön tuomioistuimella on toimivalta ratkaista asia EKP:n tekemässä tai sen puolesta tehdyssä julkis- tai yksityisoikeudellisessa sopimuksessa olevan välityslausekkeen nojalla."

2. Pöytäkirja Euroopan yhteisöjen erioikeuksista ja vapauksista

3. Euroopan yhteisöjen erioikeuksia ja vapauksia koskevan pöytäkirjan [2] (jäljempänä erioikeuspöytäkirja) 3 artiklan toisessa kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden hallitusten on toteutettava, aina kun se on mahdollista, aiheelliset toimenpiteet hyvittääkseen tai maksaakseen takaisin kiinteän tai irtaimen omaisuuden hintaan sisältyvät välilliset verot ja myyntiverot, kun unioni suorittaa virkakäyttöönsä huomattavia hankintoja, joiden hintaan sisältyy tällaisia veroja. — —"

3. Päämajasopimus

4. Kuten Saksan liittotasavallan hallituksen ja Euroopan keskuspankin sopimuksen Euroopan keskuspankin päämajasta (jäljempänä päämajasopimus) [3] johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa määrätään, Euroopan keskuspankin erioikeudet ja vapaudet Saksan liittotasavallassa on vahvistettava Euroopan yhteisöjen erivapauksia ja oikeuksia koskevan pöytäkirjan mukaisesti.

5. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Bundesamt für Finanzen maksaa liikevaihtoverokertymästä takaisin pöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan mukaisesti EKP:lle tämän hakemuksesta yritysten toimituksista ja muista suorituksista EKP:ltä eriteltynä laskuttaman liikevaihtoveron, jos verotettu liikevaihto koskee EKP:n virkakäyttöön tarkoitettuja toimituksia ja suorituksia. Edellytyksenä on, että tästä liikevaihdosta kertynyt veron määrä on tapausta kohti yli 50 Saksan markkaa ja EKP on maksanut kyseisen veron yrityksille. — —"

B *Kansallinen lainsäädäntö*

6. Kuudes arvonlisäverodirektiivi on sisällytetty Saksan lainsäädäntöön Umsatzsteuergesetzilla (liikevaihtoverolaki), sellaisena kuin se on säädetty 9.6.1999, [4] eli tämän asian kannalta sovellettavassa muodossa (jäljempänä UStG).

2 — Euroopan yhteisöjen erioikeuksia ja vapauksia koskeva pöytäkirja, 8.4.1965 (EYVL 1967, L 152, s. 13).

3 — Sopimus 18.9.1998, BGBl. 1998 II, s. 2745.

4 — BGBl. 1999 I, s. 1270.

7. UStG:n 4 § perustuu kuudennen arvonlisäverodirektiivin 13 artiklan B kohdan b alakohtaan ja siinä säädetään, että

"Seuraavista 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuista toimista ei suoriteta liikevaihtoveroa:

— —

12. a) kiinteän omaisuuden vuokraaminen — —".

8. UStG:n 9 §:n 1 momentissa säädetään kuitenkin seuraavasta mahdollisuudesta:

"Elinkeinonharjoittaja voi pitää verotettavana liiketointa, joka on vapautettu verosta 4 §:n 8 momentin a–g kohdan, 9 momentin a kohdan taikka 12, 13 tai 19 momentin nojalla, kun kyseinen liiketoimi suoritetaan toiselle elinkeinonharjoittajalle tämän elinkeinotoimintaa varten."

9. Verovähennysten osalta UStG:n 15 §:ssä säädetään, että elinkeinonharjoittaja voi vähentää laskuissa eritellyn veron toimituksista ja muista liiketoimista, jotka suoritetaan toiselle elinkeinonharjoittajalle tämän elinkeinotoimintaa varten. Verovähennyskelpoista ei kuitenkaan ole muun muassa vero toimituksista, tuonnista ja sellaisten tavaroiden yhteisöhankinnoista tai muista suorituksista, jotka elinkeinonharjoittaja on käyttänyt verosta vapautettujen liiketoimien suorittamiseen.

III Asian tosiseikat

10. EKP on kannekirjelmässään vaatinut tuomiota veron konkreettisesta palautusvelvollisuudesta sekä toteamusta, että päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohtaa ja erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toista kohtaa on tulkittava siten, että nämä määräykset velvoittavat suorittamaan kyseisen palautuksen.

11. EKP vaatii kanteessaan yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Saksan liittotasavalta on sijaintivaltiona velvollinen maksamaan takaisin vuokrista ja virkakäyttöön hankituista palveluista suoritetut välilliset liikevaihtoverot, jotka EKP on käsityksensä mukaan maksanut. EKP on erityisesti vaatinut yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Saksan liittotasavalta on velvollinen maksamaan takaisin osittain konkreettisesti määritetyt ja osittain pelkästään maksuperusteen mukaan lasketut rahamäärät.

IV Tutkittavaksi ottaminen

A *Asianosaisten lausumat*

12. *Saksan liittotasavallan hallitus* riitauttaa kanteen tutkittavaksi ottamisen perusteet sekä erioikeuspöytäkirjan että päämajasopimuksen osalta.

13. Sen mukaan päämajasopimuksen 21 artiklan välityslauseketta on sovellettava nimenomaisesti vain erimielisyyksiin, jotka koskevat "tämän sopimuksen" tulkintaa tai soveltamista. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tulkita ja soveltaa erioikeuspöytäkirjaa eikä varsinkaan soveltaa suoraan sen 3 artiklan toista kohtaa, joten kannetta ei sen mukaan voida tältä osin ottaa tutkittavaksi.

14. Myöskään välityslauseketta, jota on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tulkittava suppeasti, ei voida soveltaa päämajasopimukseen, koska "erimielisyyttä päämajasopimuksen tulkinnasta ja soveltamisesta" ei ole. Saksan liittotasavallan hallitus ja EKP ovat yhtä mieltä siitä, että yksinään tarkasteltuna päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa määrätään vain eriteltyjen liikevaihtoverojen takaisin maksamisesta, ja näin ollen sitä ei voitaisi soveltaa, koska tässä asiassa ei ole kyse tapauksesta, jossa olisi maksettava takaisin eriteltyjä liikevaihtoveroja.

15. EKP:n käsityksen mukaan kanne on otettava tutkittavaksi EKP:n välityslausekkeen ja perussäännön 35.4 artiklan nojalla.

16. Päämajasopimuksen tulkinnan osalta sopimusta on EKP:n mukaan aina tulkittava yhdessä siihen sovellettavan yhteisön oikeuden kanssa. Väitteen mukaan päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa viitataan nimenomaisesti erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan 2 kohtaan, ja molemmat määräykset ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Tämä perustuu siihen, että päämajasopimuksen määräykset konkretisoivat erioikeuspöytäkirjan määräyksiä ja niitä on näin ollen aina tulkittava ja sovellettava yhdessä kyseisen pöytäkirjan kanssa.

17. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan osalta EKP väittää, että sen ja Saksan

liittotasavallan välillä vallitsee selvästi välityslausekkeen soveltamisalaan kuuluva erimielisyys kyseisen määräyksen tulkinnasta ja soveltamisesta yhdessä erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan kanssa. EKP:n käsityksen mukaan Saksan liittotasavalta loukkaa kyseisiä vapautusmääräyksiä kieltäytyessään maksamasta EKP:lle takaisin liikevaihtoveroa, joka sisältyy puuttuvan verovähennysoikeuden vuoksi tavallista korkeampiin vuokra- ja oheiskuluihin. Saksan hallitus sen sijaan katsoo, että kyseinen takaisinmaksua koskeva vaatimus ei ole päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukainen, koska siinä tosiasiallisesti edellytetään, että liikevaihtoveron määrät on laskussa eritelty.

18. EKP:n kumpikin kanneperuste perustuu sekä päämajasopimukseen että erioikeuspöytäkirjaan, joten ensiksi on tutkittava, onko yhteisöjen tuomioistuin toimivaltainen käsittelemään näihin säädöksiin liittyviä kanteita.

B *Oikeudellinen arviointi*

1. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan tulkinnassa

a) Yleisiin määräyksiin perustuva toimivalta

19. Erioikeuspöytäkirja, joka kyseisenä ajankohtana oli voimassa Amsterdamin sopimuksen [5] 9 artiklan mukaisessa muutetussa muodossa, on EY 311 artiklan tai EY 291 artiklan [6] nojalla osa EY:n perustamissopimusta, ja näin ollen sillä on sama oikeudellinen asema kuin perustamissopimuksella.

20. Tämän logiikan mukaisesti myös erioikeuspöytäkirjaan sovelletaan yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaa koskevia EY:n perustamissopimuksen yleisiä määräyksiä (EY 220 artikla ja sitä seuraavat artiklat). Lisäksi Amsterdamin sopimuksen 11 artiklassa todetaan yksiselitteisesti, että "yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaa ja kyseisen toimivallan käyttöä koskevia Euroopan yhteisön perustamissopimuksen — — määräyksiä sovelletaan — — erioikeuksista ja vapauksista tehdyn pöytäkirjan määräyksiin". Asiallisessa mielessä tuomioistuin on siis jo näiden yleisten määräysten nojalla toimivaltainen käsiteltävänä olevassa asiassa ilman, että huomioon otettaisiin päämajasopimuksen välityslauseketta. Erioikeuspöytäkirjan

5 — Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta (EYVL 1997, C 340, s. 1).

6 — Ks. Grabitz/Hilf-Schweitzer, *EU-Kommentar*, "Art. 291", 3 kohta, ja von der Groeben/Schwarze-Schmidt, *EG*, "Art. 291", 3 kohta.

tulkintaa ja soveltamista koskevat riitaisuudet voidaan tosin ratkaista yhteisöjen tuomioistuimessa vain, jos siihen vetoaminen on sallittua. [7] Toimivaltaisuus ratkaistaan tällaisissa tapauksissa yleisesti EY 220 artiklan ja sitä seuraavien artikloiden määräysten nojalla. Näin ollen ratkaisevaa on, tarjoaako EY:n perustamissopimus mahdollisuuden käyttää menettelyä, jonka mukaisesti EKP voi esittää takaisin maksua koskevan vaatimuksensa ja vaatia yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan sen perustelluksi. [8]

21. EY:n perustamissopimuksen EY 220 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa määrätään suorista kannemenettelyistä kuten sopimusrikkomusmenettelystä (EY 226 ja EY 227 artikla) ja kumoamiskanteeseen (EY 230 artikla) tai laiminlyöntikanteeseen (EY 232 artikla) liittyvistä menettelyistä.

22. Kumpikaan viimeksi mainituista suorista kanteista ei ole käytettävissä siksi, että ne eivät vastaa kantajan tavoitetta suojata oikeusturvaansa. Vaihtoehtojen joukosta on erityisesti jätettävä pois myös kumoamiskanne, koska nyt kyseessä olevan kanteen tavoitteena ei ole päämajasopimuksen kumoaminen. Primäärioikeuteen kuuluvan erioikeuspöytäkirjan pätevyyden tutkiminen ei muutenkaan kuulu yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan.

23. EKP:n esittämä takaisinmaksua koskeva velvollisuus, mikäli se on perusteltu, johtuu väitetystä liikevaihtoveron perintäkiellosta. Näin ollen EKP väittää takaisinmaksua koskevan velvollisuuden myötä myös, että jäsenvaltio on rikkonut kanteen perusteena käytettyjä määräyksiä. Koska erioikeuspöytäkirja on osa EY:n perustamissopimusta, EKP:n kanteessa mainittua kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan (yhdessä päämajasopimuksen 8 artiklan kanssa) rikkomista voidaan käsitellä vain noudattaen EY 226 ja EY 227 artiklan mukaista sopimusrikkomusmenettelyä. Kyseisessä menettelyssä kanneoikeus on EY 226 artiklan mukaisesti kuitenkin vain komissiolla ja EY 227 artiklan mukaisesti jokaisella jäsenvaltiolla. Näin ollen kanneoikeutta ei tällaisessa menettelyssä ole muilla EY 7 artiklassa mainitulla elimillä eikä myöskään EY 8 artiklassa mainitulla EKP:llä.

24. Lisäksi EY 234 artiklassa säädetään mahdollisuudesta esittää ennakkoratkaisupyyntö. Koska tässä asiassa ei ole kysymys ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka tekemiseen EKP:llä ei myöskään olisi oikeutta, menettelyn luokittelu tähänkin kategoriaan on poissuljettu.

25. EY 238 artiklassa määrätään vielä, että yhteisön tuomioistuimella on toimivalta ratkaista asioita välityslausekkeen nojalla. Nizzan sopimuksen tultua voimaan EY 238 artiklan ja EY 225 artiklan 1 kohdan nojalla

7 — Von der Groeben/Schwarze-Schmidt, *EG*, Art. 291, 5 kohta.

8 — Ks. myös Schmidt, "Le protocole sur les privilèges et immunités des Communautés européennes", *Cahiers de droit européen 1991*, s. 67 ja 68.

nostetuissa kanteissa toimivalta kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle. Tässä asiassa kyseistä määräystä ei kuitenkaan voida vielä soveltaa.

b) Toimivalta välityslausekkeen nojalla

29. Päämajasopimuksen 21 artiklan välityslausekkeen mukaisesti "kumpi tahansa osapuoli voi alistaa tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat hallituksen ja EKP:n väliset erimielisyydet yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavaksi". Tällaisen välityslausekkeen sisällyttäminen sopimukseen perustuu EKP:n perussäännön 35.4 artiklaan.

26. Koska erioikeuspöytäkirja ei sisällä välityslauseketta, yhteisöjen tuomioistuin ei ole myöskään EY 238 artiklan nojalla toimivaltainen.

27. Tässä asiassa ei voida näin ollen soveltaa mitään EY 220 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa luetelluista menettelyistä. EY:n perustamissopimuksen määräyksistä voidaan pikemminkin päätellä käänteisesti, että niiden nojalla yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ratkaista EKP:n sijaintivaltiotaan vastaan nostamaa suoraa kannetta, joka koskee erioikeuspöytäkirjan tulkintaa.[9]

30. Selvitettäväksi jää, onko tämän välityslausekkeen soveltamisala tulkittava sellaiseksi, että se koskee myös erimielisyyttä päämajasopimukseen kuulumattomista määräyksistä, jotka mahdollisesti voivat — kuten tarkasteltavana oleva erioikeuspöytäkirjan 3 artikla — vaikuttaa päämajasopimuksesta johtuviin erimielisyyksiin.

28. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta tehdä ratkaisu erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan tulkintaan liittyvässä asiassa voisi näin ollen perustua vain päämajasopimuksessa olevaan välityslausekkeeseen.

31. Saksan hallituksen lainaaman yhteisöjen tuomioistuimen oikeustapauksen mukaan välityslausekkeita on tulkittava suppeasti, koska välityslausekkeeseen perustuva yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta poikkeaa yleisestä säännöstä. Saksan hallituksen mainitsemassa asiassa 426/85 oli tosin kysymys siitä, kuuluuko vastakanteen perustana oleva tosiseikasto kyseisen välityslausekkeen soveltamisalaan. Välityslausekkeen mukaan yhteisöjen tuomioistuin oli toimivaltainen kaikissa sopimuksen täytäntöönpanoa koske-

9 — Ks. tältä osin vertailukelpoisesta asetelmasta, yksittäisen virkamiehen suorasta kannemenettelystä jäsenvaltiota vastaan tilanteessa ennen Amsterdamin sopimusta, eli myös vielä sulautumissopimuksen mukaisesti, myös asia 1/82, D. v. Luxemburg, tuomio 27.10.1982 (Kok. 1982, s. 3709, 8 kohta).

vissa riidoissa. Tähän yhteisöjen tuomioistuin totesi, että vastakanteessa esitetyn vaatimuksen oli (ainakin) "liityttävä välittömästi tällaisesta sopimuksesta johtuviin velvoitteisiin". [10]

32. Nyt tarkasteltavassa asiassa on kysymys muusta, sillä siinä ei ole selvitettävä, kuuluuko tietty tosiseikasto välityslausekkeen soveltamisalaan, vaan onko tuomioistuin päämajasopimuksen välityslausekkeen nojalla toimivaltainen tulkitsemaan sitovasti päämajasopimukseen kuulumatonta yhteisön oikeuden määräystä. [11]

33. Mainitusta asiasta 426/85 poiketen nyt käsiteltävässä asiassa jo välityslausekkeen varsinainen sanamuoto rajoittaa sen soveltamisalaa. Sanamuodolla "*tämän* sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat" [12] päämajasopimuksen 21 artiklassa määrätään, että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tulkita tämän sopimuksen ulkopuolisia määräyksiä.

34. Yleisesti katsoen välityslausekkeen nojalla voi lisäksi syntyä toimivalta vain sen sopimusjärjestelmän osalta, jonka osa välityslauseke on. Toimivallan ulottaminen sellaisiin sopimuksiin voisi tulla kysymykseen vain, jos sopimuspuolet ovat samat kuin välityslausekkeen sisältävän sopimuksen sopimuspuolet. Jos toimivaltaa voitaisiin laajentaa koskemaan myös muiden sopimuspuolten tekemiä sopimuksia, kuten tässä tapauksessa erioikeuspöytäkirjaa, kyseiset sopimuspuolet joutuisivat itse asiassa noudattamaan sellaista välityslauseketta ja alistumaan yhteisöjen tuomioistuimen sellaiseen toimivaltaan, jota ne eivät — ehkä tietoisesti — ole nimenomaan halunneet.

35. Päämajasopimuksen sopimuspuolet ovat EKP ja Saksan liittotasavalta, kun taas erioikeuspöytäkirjan sopimuspuolina ovat jäsenvaltiot. Tästäkään syystä ei päämajasopimuksen 21 artiklaan voi perustaa yhteisöjen tuomioistuimen edes välillistä toimivaltaa erioikeuspöytäkirjan tulkinnassa.

36. Sen kanssa ristiriidassa ei kuitenkaan ole se, mihin EKP on myös viitannut, eli että päämajasopimusta on tulkittava "yhdessä" erioikeuspöytäkirjan kanssa. [13] Niiden määräysten, joihin tulkittava säännös liittyy,

10 — Asia 426/85, komissio v. Zoubek, tuomio 18.12.1986 (Kok. 1986, s. 4057, 11 kohta) ja myös samaa asetelmaa (vastakanteen luvallisuus) koskeva asia C-114/94, IDE v. komissio, tuomio 20.2.1997 (Kok. 1997, s. I-803, 82 kohta).

11 — Kysymys ei ole myöskään siitä, kumpi yhteisön tuomioistuimista on toimivaltainen, eikä välityslausekkeen mahdollisesta mitättömyydestä, ks. asia C-294/02, komissio v. AMI, tuomio 17.3.2005 (Kok. 2005, s. I-2175).

12 — Kursivointi tässä.

13 — Ks. asia C-69/97, komissio v. SNUA, tuomio 27.4.1999 (Kok. 1999, s. I-2363, 19 kohta).

tarkastelu ei merkitse kuitenkaan perustetta yhteisöjen tuomioistuimen toimivallalle tulkita (sitovasti) myös näitä määräyksiä eikä erityisesti myöskään edellytä sitä.

37. Sillä, että yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta tulkita erioikeuspöytäkirjaa puhtaasti asiallisessa mielessä perustuu jo itse erioikeuspöytäkirjaan ja EY:n perustamissopimukseen, ei ole tässä yhteydessä merkitystä. Kuten edellä esitetystä ilmenee, kyseinen toimivalta rajoittuu koskemaan vain EY:n perustamissopimuksessa määriteltyjä menettelyjä ja niitä, joilla on oikeus käyttää kyseisiä menettelyjä. Tässä tarkasteltavan välityslausekkeen käyttö toimivallan perusteena merkitsisi näin ollen erioikeuspöytäkirjassa määriteltyjen oikeussuojakeinojen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden piirin laajentamista.

38. Välityslauseke, jossa yhteisöjen tuomioistuimelle annettaisiin edellä mainittua laajempi toimivalta, merkitsisi myös poikkeamista edellä kuvatuista yleisistä toimivaltasäännöistä ja siten EY:n perustamissopimuksessa määrätyistä säännöistä. EKP:n perussäännön 35.4 artiklaan sisältyvä valtuutus ei kuitenkaan merkitse mahdollisuutta muuttaa tällä tavoin sopimusmääräyksiä.

39. Näin ollen voidaan todeta, että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tulkita erioikeuspöytäkirjan 3 artiklaa tässä menettelyssä. Asiayhteyden huomioon ottaminen ei vaikuta tähän päätelmään.

2. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta päämajasopimuksen 8 artiklan tulkinnassa

40. Päämajasopimuksen 21 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimella on toimivalta ratkaista "tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat hallituksen ja EKP:n väliset erimielisyydet — —". Tässä asiassa asianosaiset ovat eri mieltä muun muassa siitä, onko EKP:n riidanalaista takaisinmaksua koskevaa vaatimusta arvioitava soveltamalla yksinomaan päämajasopimuksen 8 artiklaa vai viitataanko siinä erioikeuspöytäkirjan 3 artiklaan, jolloin asian ratkaisemisessa olisi otettava huomioon myös kyseinen pöytäkirja. Näin ollen oikeusriita koskee suoraan päämajasopimuksen 8 artiklan sisältöä. Jo tästä syystä kyseessä on päämajasopimuksen 21 artiklassa tarkoitettu Saksan liittotasavallan ja EKP:n välinen sopimuksen tulkintaa koskeva erimielisyys, joten kyseistä artiklaa on — Saksan hallituksen käsityksestä poiketen — sovellettava ja sen mukaisesti yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen.

3. Ratkaisuehdotus

41. Näin ollen kannetta ei tuomioistuimen toimivallan puuttumisen vuoksi voida ottaa tutkittavaksi siltä osin kuin se perustuu erioikeuspöytäkirjaan. Siltä osin kuin kanne perustuu päämajasopimukseen, se voidaan sen sijaan ottaa tutkittavaksi.

43. EKP:n käsityksen mukaan se, että EKP joutuu maksamaan välillistä liikevaihtoveroa, on ristiriidassa päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan ja erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan kanssa. Noudattamalla tällaista oikeuskäytäntöä eli soveltaessaan kansallisia liikevaihtoverosäännöksiään Saksan hallitus rikkoo EKP:n mukaan kyseisiä määräyksiä.

V Pääasia

A *Asianosaisten lausumat*

1. EKP:n lausumat

42. *EKP* väittää, että sen on maksettava vuokranantajilleen vuokrina ja oheiskuluina määriä, jotka sisältävät vuokranantajien välituotteista omille toimittajilleen maksaman liikevaihtoveron. Näin ollen se joutuu maksamaan välillistä liikevaihtoveroa. Muissa tapauksissa tämä kuuluu, kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on todettu, kuudennen arvonlisäverodirektiivin ja Saksan liikevaihtoverolainsäädännön mukaiseen vähennys- ja verovapausjärjestelmään.

44. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohta koskee sanamuotonsa perusteella vain "laskussa eriteltyä" liikevaihtoveroa. Yhdessä erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan kanssa se ei kuitenkaan EKP:n käsityksen mukaan edellytä vain laskussa eritellyn liikevaihtoveron takaisinmaksua, vaan kaikkien sellaisten liikevaihtoverojen takaisinmaksua, jotka sisältyvät EKP:n virkakäyttöön hankkimista tavaroista ja palveluista maksamiin hintoihin, ja näin ollen myös sitä liikevaihtoveroa, jonka vuokranantajat laskuttavat EKP:ltä välillisesti liikevaihtoveron kasautumisen vuoksi. Tämä perustuisi myös erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toiseen kohtaan, jossa jäsenvaltiot nimenomaisesti määrätään maksamaan takaisin liikevaihtovero "aina kun se on mahdollista", ja niitä vaaditaan laajemmin maksamaan takaisin "hintaan sisältyvät välilliset verot".

45. Erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan tarkoitus ja päämäärä vahvistavat EKP:n mukaan tämän tulkinnan. Erioikeuspöytäkirjan yleisenä tavoitteena on Euroopan yhteisön yksiköiden — ja samalla myös EKP:n — riippumattomuuden vahvistaminen suhteessa kansallisiin viranomaisiin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tehokkaasti on erioikeuspöytäkirjan määräyksiä tulkittava tarkoituksenmukaisesti. EKP:n väitteen mukaan määräyksissä kielletään kansalliset säännökset, jotka suoraan rajoittavat myönnettyjen verovapauksien ja erioikeuksien toteutumista, ja lisäksi niissä kielletään yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan myös sellaiset kansalliset säännökset, jotka aiheuttavat välillistä verotusta tai haittaavat erioikeuksien toteutumista. Kyseisten määräysten henki ja tarkoitus olisi näet estää jäsenvaltiota hankkimasta toimielimen sijoittumisesta sen alueelle verotuksellista etua (suoraan tai välillisesti kaikkien jäsenvaltioiden yhdessä rahoittamien) kyseisen toimielimen varojen kustannuksella.

46. Tällaista päätelmää tukee EKP:n mukaan myös se, että päämajasopimus on sijoitettu normihierarkiassa erioikeuspöytäkirjan alapuolelle. Erioikeuspöytäkirjan mukaista oikeutta saada jäsenvaltioilta palautusta liikevaihtoverosta "aina kun se on mahdollista" ei voida rajoittaa päämajasopimuksen määräyksellä, jonka mukaan liikevaihtoveron takaisinmaksu edellyttäisi sen erittelemistä. Takaisinmaksua koskeva vaatimus olisi sen sijaan voimassa aina, kun liikevaihtoverosta aiheutuva maksuvelvoite voidaan todistaa ja määrittää. Tältä osin jäsenvaltio on EY 10 artiklassa määrätyn lojaalin yhteistyön periaatteen nojalla velvollinen tekemään yhteistyötä erityisesti sellaisen takaisinmaksua koskevan menettelyn luomiseksi, jolla voidaan poistaa mahdolliset käytännön vaikeudet todistaa maksettujen verojen määrä.

2. Saksan hallituksen lausumat

47. Saksan hallituksen käsityksen mukaan kaikkia takaisinmaksua koskevia vaatimuksia on arvioitava yksinomaan päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan nojalla. Kyseisen määräyksen sanamuodon nojalla vain laskussa eritelty liikevaihtovero on maksettava takaisin. Koska EKP:lle ei ole osoitettu vuokrista tai oheiskustannuksista laskuja, joissa liikevaihtovero olisi eritelty, EKP:llä ei ole oikeutta saada kyseistä palautusta.

48. Liikevaihtoveron erittelemistä koskeva vaatimus perustuu Saksan hallituksen mukaan UStG:n 15 §:n 1 momentin 1 kohdan 1 alakohtaan ja kuudennen arvonlisäverodirektiivin 18 artiklan 1 kohdan a alakohtaan ja 22 artiklan 3 kohtaan. Laskulla, jossa arvonlisävero osoitetaan erikseen, on yhteisessä arvonlisäverojärjestelmässä tärkeä dokumen-

tointiarvo, koska se vahvistaa erityisesti suorituksen vastaanottajalle sovitun vastasuorituksen määrän. Tällaisella dokumentoinnilla on myös tärkeä tehtävä, joka liittyy verohallinnon valvontavelvollisuuteen.

49. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa määrätty takaisinmaksua koskeva mekanismi on lisäksi kuudennen arvonlisäverodirektiivin mukainen, ja se, että vuokranantajalla ei ole vähennysmahdollisuutta, ei ole mikään EKP:n maksamiin vuokriin liittyvä erikoisuus, vaan koskee samalla tavoin tilojen vuokrausta myös yksityisille pankeille ja vakuutusyhtiöille.

50. Kuudennen arvonlisäverodirektiivin 13 artiklan B kohdan b alakohdassa, joka on sisällytetty Saksan lainsäädäntöön UStG:n 4 §:n 12 momentin a kohdalla, säädetään nimenomaisesti, että tilojen vuokraus on vapautettu liikevaihtoverosta. Saksan liittotasavalta on UStG:n 9 §:n valintaoikeuden myötä käyttänyt kuudennen arvonlisäverodirektiivin 13 artiklan C kohdassa säädettyä oikeutta valita vapaasti liikevaihtoverovelvollisuus. Vaikka verovelvollisuuden valintaoikeutta ei EKP:n osalta ole jo siksi, että EKP ei ole asiaa koskevissa säädöksissä tarkoitettu "elinkeinonharjoittaja", tällainen valintaoikeuden puuttuminen tulisi kysymykseen myös siinä tapauksessa, että sille myönnettäisiin "elinkeinonharjoittajan" asema, koska sille ei yksityisten pankkien ja vakuutusyhtiöiden tavoin synny liikevaihtoa, joka olisi verovähennysoikeuden edellytys.

51. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohtaa ei ole mahdollista tulkita muuten kuin sen sanamuodon perusteella. Erityisesti kyseisen määräyksen laajempi tulkinta ei olisi, toisin kuin EKP on väittänyt, erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan nojalla mahdollinen.

52. Erioikeuspöytäkirja on EKP:n toimivallan perusta, jonka nojalla sillä on mahdollisuus tehdä itsenäisesti kansainvälisoikeudellisia sopimuksia jäsenvaltioiden kanssa. EKP on käyttänyt näitä valtuuksia neuvotellessaan päämajasopimuksesta, jonka määräyksillä konkretisoidaan erioikeuspöytäkirjan yleisluonteisempia määräyksiä. Näin ollen erioikeuspöytäkirjan määräykset konkretisoidaan yksinomaan päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa lopulliseen ja kumpaakin osapuolta sitovaan muotoon. Päämajasopimus on lisäksi kummankin osapuolen asiantuntijoiden yksityiskohtaisesti neuvottelema, ja nämä asiantuntijat ovat olleet tietoisia siitä, että vuokraus EKP:lle on liikevaihtoverotonta ja että EKP:llä ei olisi mahdollisuutta valita liikevaihtoverovelvollisuutta, koska se ei ole

elinkeinonharjoittaja. Näistä yksiselitteisistä säännöistä huolimatta EKP ei ollut neuvottelujen aikana missään vaiheessa pyytänyt vuokransa suhteen erikoiskohtelua.

53. Saksan hallitus torjuu EKP:n käsityksen, jonka mukaan erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan tarkoitus ja päämäärä huomioon ottaen päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohtaa voidaan tulkita laajentavasti. Erioikeuspöytäkirjan tavoitteena olisi tässä turvata ja varmistaa EKP:n riippumattomuus sekä se, että EKP:n sijaintivaltio ei voi saada alueellaan olevasta EKP:stä oikeudetonta etua. Kumpikaan näistä tavoitteista ei ole vaarantunut. Saksan liittotasavalta ei erityisesti saanut mitään verotuksellista etua siitä, että EKP:n maksama vuokra on liikevaihtoveroton, koska toimistotilat vuokrataan EKP:lle samoin ehdoin kuin muille perinteisesti mahdollisuuksien rajoissa oleville vuokralaisille kuten yksityisille pankeille tai vakuutusyhtiöille. Vuokranantajan vähennysoikeuden puuttumisesta johtuva verokertymä ei koidu Saksan valtion hyväksi siksi, että EKP maksaa vastaavan rahamäärän, vaan välituotteen toimittajan ja vuokranantajan välisen toimitussuhteen perusteella. Välituotteen toimittaja suorittaa toimituksistaan kertyvän liikevaihtoveron Saksan valtiolle. Tämä vero jää Saksan valtionkassaan, koska vuokranantaja ei voi tehdä vastaavaa verovähennystä. Saksan valtio saa siis veron EKP:n ja sen vuokranantajan suhteesta riippumatta.

54. Erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toista kohtaa ei missään tapauksessa voisi soveltaa suoraan, koska vuokranantajan juuri EKP:n mutta ei muiden vuokralaistensa vuoksi oheissuorituksista tosiasiallisesti maksamien välillisten verojen tarkkaa määrää ei olisi mitenkään mahdollista tarkistaa, ja aivan yhtä mahdotonta olisi todistaa, että kyse olisi kyseisten verojen todellisesta siirtymisestä EKP:n maksettaviksi eikä yleisestä vuokrien noususta. Jos EKP on muuten sitä mieltä, että erioikeuspöytäkirjaa on sovellettava suoraan, päämajasopimuksen välityslausekkeen nojalla tuomioistuin ei siinä tapauksessa ole toimivaltainen.

B *Oikeudellinen arviointi*

1. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan ja erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan välinen suhde

55. Erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan mukaan vapaus kaikkien irtainten ja

kiinteiden hyödykkeiden hintoihin sisältyvistä kaikista välillisistä veroista on myönnettävä "aina kun se on mahdollista".

56. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan takaisinmaksua koskevan päätöksen myötä verovapauden muoto ja asetetaan kyseistä maksua koskevan hakemuksen, vähimmäismäärän määrittämisen ja tosiasiassa maksettujen verojen erittelemisen myötä lisäehtoja. Lisäksi päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa konkretisoidaan erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisessa kohdassa mainitut välilliset verot ja myyntiverot liikevaihtoveroksi. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan soveltamisala on näin ollen suppeampi kuin erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan soveltamisala. Erioikeuspöytäkirjan 3 artiklaan verrattuna päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohta on erityismääräys, jota on sellaisena ensisijaisesti sovellettava.

57. Yhteisöjen tuomioistuimen rajallisesta toimivallasta johtuu, että tässä tarkasteltavana olevan kanteen asiakysymyksen ratkaisuun vaikuttaa ilman muuta yksinomaan se, onko EKP:n esittämä vaatimus päämajasopimuksen 8 artiklan nojalla perusteltu. Kyseisen määräyksen tulkinnan osalta asianosaiset ovat eri mieltä erityisesti siitä, viitataanko päämajasopimuksen 8 artiklassa erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toiseen kohtaan ja tuleeko siitä näin ollen myös osa päämajasopimusta.

58. Päämajasopimuksen johdanto-osan viidennen perustelukappaleen mukaan sopimuksella on tarkoitus "vahvistaa" erioikeudet ja vapaudet. Jo tästä sanamuodosta voidaan päätellä, että kyseisessä sopimuksessa säädetään lopullisesti EKP:n erioikeuksista ja vapauksista, joten erioikeuspöytäkirjaan ei voitaisi vedota.

59. EKP:n maksama liikevaihtovero maksetaan takaisin päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti "pöytäkirjan 3 artiklan toista kohtaa soveltaen", mutta tietyin lisäehdoin. Myös tästä sanamuodosta voidaan päätellä, että päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohta on siinä mainitun erioikeuspöytäkirjan määräyksen mukainen, ja näin ollen "soveltaa" sitä. Jos päämajasopimus olisi mahdollistanut erioikeuspöytäkirjan laajemman käytön tai jos sillä olisi haluttu vahvistaa laajuudeltaan vastaava määräys, olisi käytettävissä ollut muita sanamuotoja, kuten "ottaen huomioon" tai "mukaisesti". Valittu ilmaus "soveltaen" viittaa kuitenkin siihen, että päämajasopimuksella määräystä on tietoisesti konkretisoitu ja haluttu asettaa takai-

sinmaksulle lisäehtoja, jotka rajoittavat siihen liittyviä mahdollisuuksia.

60. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa määritellyt ehdot koskevat yritysten suorittamaa liikevaihtoveron erittelemistä laskussa, toimitusten ja suoritusten kuulumista "EKP:n virkakäyttöön", takaisin maksettavan veron vähimmäismäärää ja sitä, että EKP on tosiasiallisesti maksanut veron yritykselle. Erityisesti takaisin maksettavan veron vähimmäismäärän (tässä tapausta kohti 50 Saksan markkaa) vahvistaminen merkitsee vaaditun laskussa erittelemisen tavoin huomattavaa rajoitusta, jota erioikeuspöytäkirjassa ei ole. Ensiksi mainitun rajoituksen oikeutusta ei ole tässä käsiteltävän kysymyksen tavoin kuitenkaan kiistetty.

61. Itse erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisessa kohdassa määritellään vain jäsenvaltioiden velvollisuus maksaa välilliset verot takaisin "aina kun se on mahdollista". "Aiheellisten" toimenpiteiden toteuttamisvelvoitteen osalta se antaa lisäksi jäsenvaltioille huomattavasti liikkumavaraa.

62. Tästä poiketen erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään lähemmin konkretisoimattomasta kaikkia veroja koskevasta vapaudesta. Tämä määräys tarjoaa 3 artiklan toisen kohdan tavoin vain kehyksen, joka täytetään päämajasopimuksella. Kumpikaan määräys ei ole puitemääräyksenä suoraan sovellettavissa, joten verovapaus ei vielä erioikeuspöytäkirjan perusteella toteudu.

63. Tässä asiassa käsiteltävänä oleva erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan määräys eroaa tässä suhteessa huomattavasti 18.4.1951 hyväksytyn erioikeuspöytäkirjan 11 artiklan b kohdasta, joka on ollut EKP:n viittaamassa asiassa 6/60 annetun ratkaisun perustana. [14] Kyseinen aiempi määräys edellytti vielä ehdotonta ja tarkkaan määriteltyä vapautusta. Koska se koski kuitenkin "vapautusta kaikista yhteisön maksamiin palkkoihin ja palkkioihin liittyvistä veroista", sen soveltamisala on aivan toinen kuin tässä asiassa käsiteltävänä olevan 3 artiklan 2 kohdan soveltamisala.

64. Sama koskee myös erioikeuspöytäkirjan 13 artiklan toista kohtaa, johon EKP viittaa ja jossa määrätään myös, että "virkamiehet ja muu henkilöstö — — eivät maksa kansallista veroa yhteisön maksamista palkoista ja palkkioista". Tässä mainittua oikeuskäytän-

14 — Asia 6/60, Humblet v. Belgia, tuomio 16.12.1960 (Kok. 1960, s. 1165, Kok. Ep. I, s. 47).

töä, johon EKP viittaa, [15] ei näin ollen voida, sen paremmin kuin erioikeuspöytäkirjan 12 artiklan b kohtaa koskevaa oikeuskäytäntöäkään, soveltaa tähän asiaan. [16] Myös erioikeuspöytäkirjan 12 artiklassa säädetään suoraan ja ehdoitta, ilman jäsenvaltion tarkentavia säännöksiä, että "yhteisön virkamiehillä ja muulla henkilöstöllä on — — jokaisen jäsenvaltion alueella — — erioikeudet ja vapaudet".

65. Myös asia 2/68, [17] johon EKP viittaa, koski aivan muuta määräystä, jolla erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisesta kohdasta poiketen myönnetään suoraan tiettyjä oikeuksia ja takuita. Siihen liittyvässä Euroopan atomienergiayhteisön (jäljempänä Euratom) erioikeuksia ja vapauksia koskevan pöytäkirjan 1 artiklassa määrättiin, että kansallisilla viranomaisilla on oikeus pyytää valtuutusta pakkokeinojen toteuttamiseen. Tämä ei edellyttänyt jäsenvaltion antamaa muuta säädöstä. Näin ollen tätä Euratomin erioikeuspöytäkirjassa suoraan myönnettyä oikeutta ei saanut syrjäyttää sopimuksen määräyksellä.

66. Edellä mainittua oikeuskäytäntöä, jonka mukaan näitä (jo myönnettyjä) oikeuksia ja takuita ei voida päämajasopimuksella rajoittaa, [18] voidaan kuitenkin soveltaa vain tapauksiin, joissa erioikeuspöytäkirjalla on suoraan myönnetty oikeuksia ja takuita.

67. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa olevalla erioikeuspöytäkirjan 3 artiklan toisen kohdan konkretisoinnilla määritellään liikevaihtoveron takaisinmaksua koskevat mahdollisuudet kattavasti ja lopullisesti, niin että kanneperusteissa ei ole mahdollista vedota erioikeuspöytäkirjaan.

2. Takaisinmaksua koskeva vaatimus päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan nojalla

68. Päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdassa määrätään — yksiselitteisesti ja kiistattomasti —, että liikevaihtoveron maksaminen takaisin on mahdollista vain, jos se on laskussa eritelty. Siitä, että kyseisten vuokrien ja palveluiden yhteydessä ei oltu näin menetelty, asianosaiset ovat yksimielisiä. Päämaja-

15 — Asia 260/86, komissio v. Belgia, tuomio 24.2.1988 (Kok. 1988, s. 955); asia 333/88, Tither v. Commissioners of Inland Revenue, tuomio 22.3.1990 (Kok. 1990, s. I-1133); asia C-263/91, Kristoffersen, tuomio 25.5.1993 (Kok. 1993, s. I-2755) ja asia C-229/98, Vander Zwalmen ja Massart v. Belgia, tuomio 14.10.1999 (Kok. 1999, s. I-7113).

16 — Asia 85/85, komissio v. Belgia, tuomio 18.3.1986 (Kok. 1986, s. 1149).

17 — Asia 2/68, Ufficio imposta di consumo Ispra v. komissio, määräys 17.12.1968 (Kok. 1968, s. 654).

18 — Asiassa 2/68 annettu määräys (mainittu edellä alaviitteessä 17).

sopimuksen 8 artiklan 1 kohta ei ole peruste, jolla EKP:n käsityksen mukaan välillisesti maksettujen liikevaihtoverojen takaisinmaksua voitaisiin vaatia.

69. Jos verojen takaisinmaksu olisi ollut mahdollista, asianosaisten olisi pitänyt onnistua määräämään siitä päämajasopimuksella, koska niin kutsuttujen "välillisten välillisten verojen" ongelma ei ole uusi. [19] Koska ne eivät sopineet tähän liittyvistä määräyksistä vaan jopa sulkivat tällaisissa tapauksissa takaisinmaksun mahdollisuuden päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan muotoilulla kokonaan pois, veroja ei voida maksaa takaisin.

70. Päämajasopimuksen sopimuspuolilla oli myös oikeus tehdä tällainen sopimus. Erityisesti kuudennen arvonlisäverodirektiivin määräykset eivät voi olla kyseisen sopimuksen kanssa ristiriidassa.

71. Sopimukset, jotka neuvosto on tehnyt EY 300 artiklan mukaisesti, ovat yhteisöoikeudellisesti EY 234 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja yhteisön toimielimen toimenpiteitä ja näin ollen osa yhteisön oikeusjärjestystä. [20] Niiden asema on primaarilainsäädännön ja johdetun oikeuden välissä (ks. EY 300 artiklan 6 ja 7 kohta).

72. Vaikka EKP:n tekemiä sopimuksia ei luokiteltaisikaan EY 300 artiklassa tarkoitetuiksi sopimuksiksi, ne ovat kuitenkin yhteisön tekemiä sopimuksia. Tämä seikka ja niiden erityisasema erityisinä oikeudellisina toimina puoltavat päätelmää, että niitä on käsiteltävä monessa mielessä samoin kuin EY 300 artiklassa tarkoitettuja yhteisön sopimuksia. Niinpä niille voitaisiin yhteisön sopimuksiin sovellettavien sääntöjen mukaisesti antaa sama asema kuin yhteisön sopimuksille. Päämajasopimusta ei jäsenvaltion ja EKP:n tekemänä sopimuksena, jonka asema on primaarioikeuden ja johdetun oikeuden välissä, näin ollen voitaisi arvioida kuudennen arvonlisäverodirektiivin perusteella. Kysymystä, edellyttääkö kuudes arvonlisäverodirektiivi tämän kaltaisten tapausten varalta kansallisessa verolainsäädännössä säädettyä vähennysmahdollisuutta, ei voida käsitellä tämän, päämajasopimuksen 8 artiklan 1 kohdan nojalla esitetyn, veron takaisinmaksua koskevan vaatimuksen yhteydessä.

19 — Ks. tästä Muller, "International organizations and their officials: to tax or not to tax?", *LJIL*, 1993, s. 61.

20 — Asia 181/73, R. ja V. Haegeman v. Belgia, tuomio 30.4.1974 (Kok. 1974, s. 449, Kok. Ep. II, s. 283, 2/6 kohta).

73. Tämä ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta esittää sama kysymys EY 234 artiklan mukaisessa ennakkoratkaisumenettelyssä, joka koskee kuudennen arvonlisäverodirektiivin tulkintaa. Sitä, onko Saksan lainsäädäntö yhteisön oikeuden ja erityisesti kuudennen arvonlisäverodirektiivin säännösten vastainen, voitaisiin puolestaan tutkia EY 226 artiklan mukaisen sopimusrikkomusmenettelyn yhteydessä.

74. Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kanne on hylättävä perusteettomana.

VI Oikeudenkäyntikulut

75. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan nojalla asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska Saksan liittotasavalta on tehnyt tätä koskevan vaatimuksen ja EKP on kokonaan hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VII Ratkaisuehdotus

76. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin ratkaisisi asian seuraavasti:

1) Kanne hylätään.

2) Euroopan keskuspankki velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.